

Puolustustaloudellisesta suunnittelutyöstä

Diplomi-insinööri Aulis Junttila

(Suomen Sotatieteellisen seuran vuosikokouksessa 11. 4. 59
pidetyn esitelmän pääkohdat)

Esitelmäni otsikosta päättäen voivat arvoisat kuulijani ehkä odottaa hyvin täydellistä ja tyhjentävää esitystä. Siihen en kuitenkaan katso olevan aihetta pyrkiä yhden esitelmän puitteissa erittäinkin kun katson, että arvoisa kuulijakuntani on hyvin perehtynyt mm siihen voimassaolevaan lainsäädäntöön, jonka puitteissa maanpuolustuksen päämäärää palvelevat toimenpiteet on määrätty toteutettavaksi.

Menestyksellinen maanpuolustus edellyttää laajoja valtakunnallisia toimenpiteitä kansan elinmahdollisuuksien turvaamiseksi ja puolustuksen mahdollistamiseksi vaikeimmissakin olosuhteissa. Nämä toimenpiteet ovat laadultaan pääasiallisesti

- poliittisia ja hallinnollisia,
- sotilaallisia,
- henkisiä,
- taloudellisia ja
- väestönsuojeluun (laitosten ja muun omaisuuden suojelu ml) liittyviä.

Maanpuolustustoimenpiteet jakautuvat maanpuolustuksen ylimmän johdon, siviiliviranomaisten ja sotilasviranomaisten toimenpiteisiin.

Äskenmainittu sisältää meikäläisen virallisen määritelmän niille toiminnolle, joiden tarkoituksena on itsenäisen kansakunnan ja valtion korkeimman tehtävän täyttäminen, millä tarkoitetaan saavutetun riippumattomuuden ja täysivaltaisuuden säilyttämistä ja puolustamista.

Mikäli on ryhdytty edellä lueteltuihin, annetun tehtävän suorittamisen vaatimiin toimenpiteisiin, voidaan siis katsoa, että valtion johto on ryhtynyt niihin ennakkotoimenpiteisiin, joiden varassa maanpuolustaminen voi tapahtua. Mainittuun maanpuolustamisen käsitteeseen voimme eräin varauksin sisällyttää myös muiden kuin aseellisen hyökkäyksen seurauksena kansakunnan toimeentuloa ja elinmahdollisuuksia vakavasti uhkaavien kriisitilojen torjunnan vaatimat toimenpiteet.

Ei kuitenkaan yksin riitä, että on ryhdytty suunnittelemaan edellä mainittuja toimenpiteitä, vaan määrätty valmiustila edellyttää, että laadittuja suunnitelmia on myös toteutettu, mikä merkitsee sitä, että on mm ryhdytty asianomaisiin hankintoihin ja rakennustöiden suorittamiseen.

Pelkillä suunnitelmilla ei tehtävästä selviydytä.

Mahdollisesti esiintyvän kriisitilanteen vaikeusaste ja kesto aika on luonnollisesti mahdoton ennakoita määrittellä, mutta totaalisen sodan todennäköisyys on otettava kriteerioksi suunnitelmia laadittaessa. Toteutettujen ennakkotoimenpiteiden laatu ja laajuus määräytyy taas valtakunnan taloudellisen ja henkisen kestäkyvyn mukaisesti.

Ennenkuin jatkamme kysymyksen tarkastelua, on paikallaan erikoisesti korostaa kahta seikkaa: sekä oikeusjärjestyksen että suverenisuuden turvaamisen kannalta on puolustuslaitos maallemme elinehtoinen välttämättömyys; sodanjohtajalle kuuluu sodan strateginen johto.

Nykyaikaisen demokraattisen yhteiskunnan puolustustoimenpiteiden suunnittelun tulee nojautua tarkoituksenmukaiseen puolustuspolitiikkaan, ja siitä syystä on luonnollista, että valtion johto asettaa tarvittavan elimen, jossa totaalisen puolustuksen kaikki haarat ovat edustettuina. Jo maamme itsenäisyyden alkuaikoina on tämä käsitys tullut meilläkin hyväksytyksi. Eri vaiheissa ovat mielipiteet tällaiselle elimelle kuuluvista tehtävistä tosin jossain määrin vaihdelleet. Vuonna 1938 annetun asetuksen nojalla asetettu, sotamarsalkka Mannerheimin puheenjohtolla toiminut puolustusneuvosto tulkoon tässä yhteydessä erikseen mainituksi.

Missä määrin maanpuolustuksemme ylimmän johdon piirissä monesti esiintynyt valitettava dualismi on aiheutunut neuvoa-antavien ja

päätävien instanssien välisen rajan epämääräisyydestä tai henkilö-kysymyksistä, ei kuulu tähän esitykseen.

Todettakoon vain, että itsenäisyyden säilyminen on osoitus siitä, että puolustustaistelumme on käyty pätevän sodanjohdon alaisena.

Ottaen huomioon totaalisen sodan maanpuolustukselle asettamat kategoriset vaatimukset valtakunnan kaikkien, niin henkisten kuin aineellisten voimavarojen mobilisoimiseksi, on varauksetta tunnustettava, että tehtävän onnistumisen perusedellytyksenä ovat pätevän organisaation puitteissa toteutetut ja johdonmukaisesti, kyllin ajoissa suoritettut ennakkovalmistelut. Tehtävän monisäikeisyyttä ja kantavuutta kuvaa arvoisalle kuulijakunnalleni tuttu totaalisen sodan käsite.

Ylimmän sodanjohdon organisaation kokoonpanoa ja toimintaa sen enemmän käsittelemättä on syytä kuitenkin tässä yhteydessä korostaa eräitä seikkoja, jotka vaikuttavat ko toiminnan tehokkuuteen ja joihin on syytä kiinnittää huomiota puolustustaloudellisesta suunnittelutyöstä puhuttaessa.

Todettakoon ensiksikin se, että puheena olevaan johtoelimeen on liitettävä melko suuri asiantuntijaryhmä. Sivuutan tässä suhteessa määrätietoisen koulutuksen saaneen, sotilasjohdolle vastuunalaisen ryhmän, mutta mainitsen erikseen poliittisen ja henkisen sekä myös taloudellisen johdon piiriin liitettävät henkilöryhmät.

Kun Sveitsissä äskettäin äänestettiin naisille myönnettävästä ääni-oikeudesta, lausui vastapropaganda, että "politiikka on niin likaista hommaa, että siitä me miehet haluamme naisiamme suojella". Nykyään, jolloin jotkut sosiologit puhuvat ns "neljännessä ajasta", millä he tarkoittavat siirtymistä historian "uudesta ajasta" tulevaisuuteen, on väitetty, että on käynyt kysymyksenalaiseksi inhimillisen vapauden lisääntyminen tiedon ja järjen lisääntyessä. Edelleen väitetään, että länsimaissa huomattavan suuri osa älymystöstä ei enää yritä vaikuttaa yleisten asioiden hoitoon. Onpa meilläkin käyty huomiota herättänyttä julkista keskustelua siitä, että sivistyneistömme on vetäytynyt syrjään poliittisesta elämästä. Jos näin on, niin silloin on myös ilmeistä, että maanpuolustusta palvelevalla poliittisella johdolla ei ole käytettävissään sivistyneistömme täyttä potentiaalia. — Olemme joutuneet viimeksi käytyjen sotien jälkeisenä aikana siis kulttuurikriisiin, jolla on suorastaan negatiivinen vaikutus kansakunnan olemassaolon turvaamiseen.

Tässä kohden voidaan esittää sikäli vastaväite, että viitataan siihen spontaaniseen yhteishenkeen ja uhrimieleen, joka meidän eripuraisessa kansassamme on ulkoisen uhan kohdatessa aina versonut. Nykyisenä aikana on mainitunlainen ajattelutapa kuitenkin täysin epärealistinen jo yksistään aikafunktion vuoksi. Usein huomaamatta kehitynyt ja ajan kuluessa intensiteetiltään suuresti vaihteleva kylmä sota voi, aiheutettuaan sitä ennen objektiivisen yhteiskunnallisen valppauden turtumisen, näet yhtäkkiä muuttua yllätykselliseksi salamasodaksi siihen liittyvine raskaine voimanponnistuksineen. Käsitämme, että tällöin spontaaniseen henkisten voimavarojen liikekannallepanoon nojautuvalla henkisellä sodanjohdolla ei ole suuriakaan mahdollisuuksia.

Toiselta puolelta on luonnollista, että poliittinen johto nojautuu ensisijaisesti henkisten voimavarojen hyväksikäyttöön.

On selviö, että on pyrittävä huolehtimaan siitä, että niin hyvin yksilön kuin massojen ja koko kansan henkisen kestäkyvyn kehitys jo rauhan aikana nojautuu kriisiaikoina esiintyvien tilanteiden todellisuustajuiseen ennakoarviointiin.

Ennätysellisen nopean sotilastieteellisen ja -teknillisen kehityksen vuoksi on siviilihenkilöiden korkeastakin opillisesta sivistyksestään huolimatta erittäin vaikeata nykyisenä kiireellisenä aikana paneutua sodankäynnin mekanismien kehitykseen ja maanpuolustuksen probleemeihin ylimalkaankaan. Tässä avautuukin eteemme vakava epäkohta ja puute: maanpuolustushengen läpitunkema, palvelusaltis kansalainen ei ehkä kykene täyttämään sitä tehtävää, jonka joko poliittinen tai henkinen sodanjohto yhtäkkiä hänelle haluaisi antaa, koska häneltä puuttuu — tieto.

Sodanjohdon poliittisen ja henkisen johtosektorin sekä myös hallintokoneistomme ylimmän portaan tehokkuutta ajatellen olisi puolustuskorkeakoulun aikaansaaminen erittäin toivottavaa.

Edellä olen kosketellut eräitä piirteitä kansakunnan henkisten voimavarojen merkitykseen liittyvistä näkökohdista. Olen halunnut täten korostaen viitata erityisesti henkisten ja taloudellisten arvojen keskinäiseen läheiseen yhteenkuuluvaisuuteen maanpuolustuksen ylijohdon kannalta.

Yleensä katsotaan, että totaalisen sodan johto voidaan jaotella joko seuraavasti:

- Poliittinen johto
- Sotilasjohto
- Talousjohto
- Henkinen johto

tai seuraavasti:

- Poliittinen johto
- Sotilasjohto

Poliittinen johto nojautuu henkisiin, mutta myös taloudellisiin voimavaroihin.

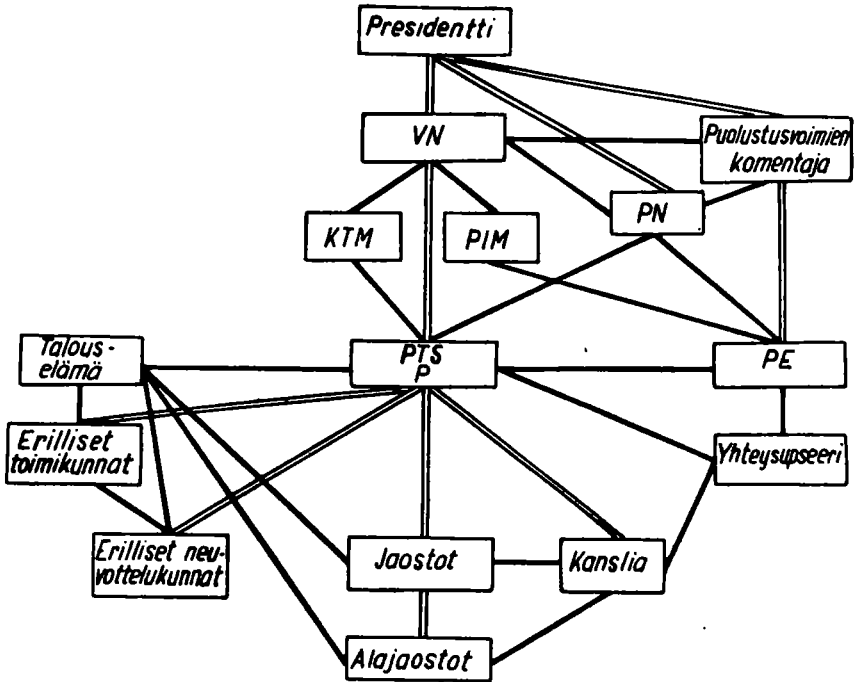
Aivan kuten edellä mainitsin yksilön henkisen kestäkyvyn lisäämisen olevan mahdollista valistuksen ja koulutuksen avulla, voidaan poliittisen johdon edellytyksiä lisätä ja vahvistaa taloudellisilla voimavaroilla.

Vankka talous ja sen varassa harjoitettava terve, tuotantoa edistävä talouspolitiikka on menestyksellisen ja itsenäisen, kansakunnan työrauhan turvaavan ulkopolitiikan perusedellytyksiä. Tämä selviö on poliittisen sodanjohdon sen suorittaessa suunnittelutyötään nähtävä ja tunnustettava, mutta puolustustaloudellisen suunnittelutyön tulosten tulee luoda konkreettiset materiaaliset edellytykset tälle ongelmayhtydelle.

Valtakunnan puolustuksen ylimmän johdon piirissä on nykyään otettu huomioon taloudellisten voimavarojen hyväksikäytön suunnittelu ja järjestäminen mm sikäli, että VN:n päätöksellä asetettiin 23. 12. 55 puolustustaloudellinen suunnittelukunta. Sen lakisääteinen asema ei kuitenkaan ole vielä vahvistettu, sillä asianomainen lakiesitys on vasta äskettäin saatu VN:ssa käsittelyn alaiseksi, mutta tarkoitus on, että lakiesitys tulee vielä tänä keväänä annettavaksi eduskunnalle. Jonkin verran myöhemmin, 21. 3. 57 annettiin asetus puolustusneuvostosta.

PN:n ja PTS:n asettaminen on siis osoitus siitä, että valtion johto pitää nykyään aiheellisena ryhtyä kaikkiin mahdollisiin sekä suunnittelu- että toimeenpanotehtäviin, joilla voidaan kehittää valtakunnan maanpuolustuksen valmiutta siinä määrin kuin edellytyksiä on olemassa.

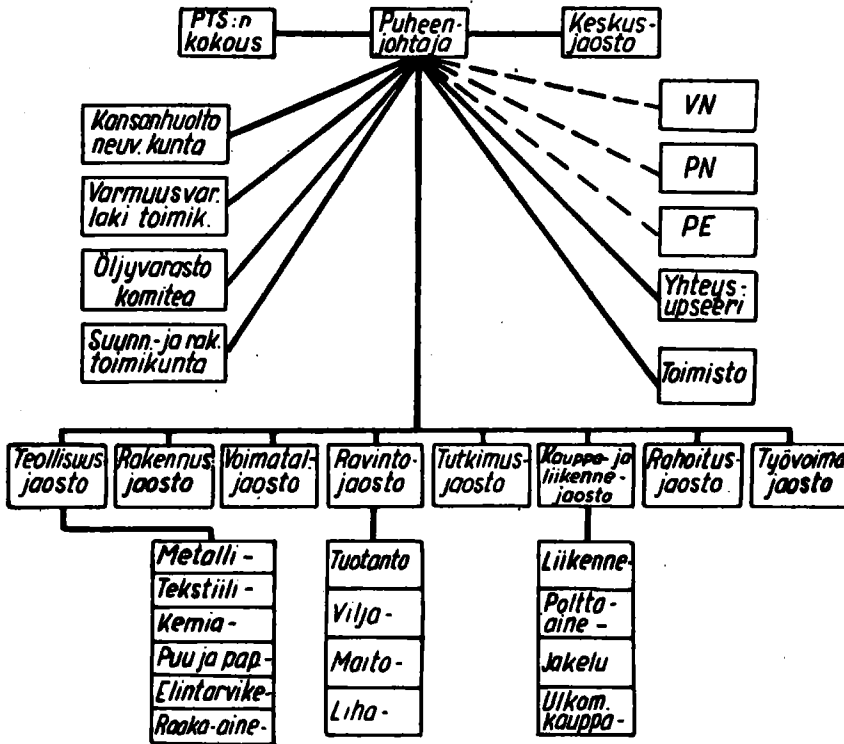
Puolustustaloudellinen suunnittelukunta on nykyään liitetty hallinnolliseen koneistoomme tavalla, joka käy ilmi seuraavasta kaaviopiirroksesta. Suunnittelukunnan toimivia elimiä ovat nykyään:

Kuva 1

VN — Valtioneuvosto
 PN — Puolustusneuvosto
 KTM — Kauppa- ja teollisuusministeriö
 PIM — Puolustusministeriö

- suunnittelukunnan yleiskokous
- keskusjaosto
- jaostot
- alajaostot
- suunnittelukunnan aloitteesta valtioneuvoston asettamat ja suunnittelukunnan kanssa kiinteässä yhteistyössä toimivat toimikunnat ja komiteat
- suunnittelukunnan asettamat neuvottelukunnat ja toimikunnat (kuva 2).

Kuva 2

Taloudellisesta maanpuolustuksesta on edellä esitettyyn viitaten sanottava siis, ettei se muodosta mitään selvästi määriteltyä toimintaa, mutta se on totaalisen maanpuolustuksen elimellinen osa, jonka piiriin sisältyvät sekä puolustusvoimain että siviilielämän tarpeet. On niin ollen luonnollista, että sodanjohtoon niveltyy mitä moninaisimmalla tavalla kaikki puolustustaloudellinen suunnittelutyö. Tavoitteen ja tehtävän määrittely perustuu tilanteeseen: valtakunta sodassa, ulkomaan yhteydet katkaistu.

PTS:n toimintaa tarkasteltaessa kiintyy huomio siihen, että sen piirissä on pyrittävä käsittelemään "päivän kysymysten" ohella erikoi-

sesti pitkäjännitteisiä, mitä moninaisimpia kansakunnalle elintärkeitä kysymyksiä, jotka liittyvät erilaisiin tuotannollisiin, sosiaalisiin sekä yleisen talouspolitiikan haaroihin, mutta myös esim sellaisiin kuin ammattikasvatuksellisiin seikkoihin on kiinnitettävä huomiota.

PTS:n piirissä työskentelee nykyään huomattavan suuri määrä eri alojen korkeatasoisia asiantuntijoita. Huomioonottaen lisäksi heidän yhteiskunnallisen asemansa voidaan sanoa, että kysymyksessä on meidän oloissamme erittäin merkittävä asiantuntijoiden järjestetty yhteistoiminta.

Hyvät herrat!

Tappioiden välttämisen laki on jokaisen yrityksen perustuslaki, jonka voimassapitämistä virallisen aktiivisen talouspolitiikan tulisi kaikin tavoin tukea. Mainitun tosiseikan tinkimätön tunnustaminen ja muistissa pitäminen helpottaa meitä käsittämään yrityksen keskeisen ja samalla sen autonomisen aseman merkityksen yhteiskunnassa. Kukin yritys muodostaa tuotantoyksikön, jonka sekä kapasiteetti että produktiviteetti vaikuttavat omalta osaltaan maan puolustustaloudelliseen potentiaaliin.

Mikä on yrityksen yksikkö? Kertaamatta tässä yhteydessä varsinaisia tuotantotalouden määritelmiä voidaan sanoa, että sellaisena esiintyy meikäläisessä yhteiskunnassa niin hyvin pienviljelmä kuin teollisuuskonserni.

Kun me mittaamme sotilaallisen yksikön taktillista arvoa tulivoiman, liikkuvuuden yms tekijöiden mukaan, on yrityksen puolustustaloudellista potentiaalia mitattava tuotantokyvyn, tuottavuuden yms tekijöiden mukaan. Puolustustaloudellisen potentiaalin eräänä perusmittayksikköinä voidaan pitää yrityksen ihmistyövoimaa ja konevoimaa.

Niin ollen voidaan määrätyin edellytyksin ja varauksin sanoa, että maamme rauhanaikaisen maanpuolustuksen puolustustaloudellisten voimien vahvuuteen on viime vuosina kuulunut noin 2 miljoonaa aktiivista kansalaista.

Tämän lisäksi on mainittava reservinä yli-ikäiset ja ali-ikäiset sekä eräät naisryhmät. Mainitun ihmisvoiman käytettävissä oleva konevoiman määrä on niin suuri, että se on viime vuosina sallinut 8—10 miljardin kWh:n energian käytön.

Mainittujen puolustustaloudellisten voimien suorituskyvyn eräänlaisena mittapuuna voidaan käyttää esim bruttokansantuotteen ja realikansantuotteen käsitettä. Maamme bruttokansantuote on ollut viime vuosina noin 1.250 miljardia markkaa.

Ammatissa toimiva väestö 31. 12. 1950	Bruttokansantuote miljardeja Smk	Realikansantuote indeksi (v 1948=100)
Maa- ja metsätalous	912.000	
Teollisuus	550.000	
— Rakennustoiminta (123.000)		
Kauppa	160.000	
Liikenne	107.000	
Palvelukset	227.000	
Muut	28.000	
	<hr/>	
	1.984.000	536/-50
Vuonna 1958 arvion mukaan	2.150.000	111/-50
	1.254/-58	145/-58

Kun käsitellään valtakunnan puolustustalouden kehittämistä, on luonnollista, että ensimmäinen ehto on mahdollisimman selkeän kuvan luominen sekä osa- että kokonaistavoitteista ja nimenomaan välttämättömmistä tuotannollisista minimitavoitteista.

Kysymykseen tulevien, luonteeltaan osittain suunnitteluun, osittain toimeenpanoon liittyvien tehtävien ratkaisemisessa voidaan pyrkiä, milloin siihen suinkin on taloudellisia ja nimenomaan sisäpoliittisia edellytyksiä, sovelluttamaan ns suurtuotantotekniikan tarjoamia keinoja. Kuten tunnettua tarkoitetaan suurtuotannon tekniikalla yleistä, ihmisten yhteistyön järjestämisperiaatetta. Suurtuotannon periaate ei siis ole mikään rajoitettu mekaaninen menetelmä, vaan lähinnä sosiaalinen. Suurtuotannon menetelmät nojautuvat tieteellisteknillisen tutkimustyön tulosten johdonmukaiseen sovelluttamiseen kulloinkin kysymykseen tulevassa tuotantoprosessissa, silmälläpitäen käytettävissä olevien tuotantotekijöiden tarkoituksenmukaisinta hyväksikäyttöä. Suurtuotannon periaatteita on sovellettu mitä moninaisimmilla aloilla maataloudessa, teollisuudessa, terveydenhoidossa jne. Mainittakoon, että erilaisten kansainvälisten järjestöjen turvin suoritettussa ns takapa-

juisten maiden tuotanto-olojen kehittämisessä on voitu varsin merkittävällä tavalla eräissä tapauksissa sovelluttaa suurtuotannon teknii-kan periaatetta. Esimerkin mainitun periaatteen soveltamisesta sodan-käynnissä tarjoavat meille mm länsivaltojen suuret maihinnoisuusope-raatiot toisessa maailmansodassa.

Huolimatta siitä, että puolustustaloudellisessa suunnittelutyössä voidaan selkeästi kartoittaa määrätty yksityinen tehtävä sekä määri-tellä välitavoitteet ja tarkoituksenmukaisimmat keinot tehtävän suori-ttamiseen, on kuitenkin aina otettava huomioon sekä taloudellisissa että sosiaalisissa oloissa tapahtuvat, joskus hyvinkin rajut vaihtelut. Viimeksi mainitut seikat yhdessä monen muun vaihtelevan tekijän kanssa aiheuttavat sen, että käytännöllisessä puolustustaloudellisessa suunnittelutyössä on pakko edetä joustavasti askel askeleelta ja kul-loinkin oleviin oloihin ja tosiseikkoihin vankasti nojautuen.

Samoin on välttämätöntä, että kulloinkin tilannekuvassa selvästi erotetaan oleelliset tarpeet ja kysymykset vähemmän tärkeistä. Nimenomaan siviilialan rauhanaikaista elintasoja ajatellen on selvio, että on jopa varsin suuri määrä sellaisia hyödykkeitä, joiden puuttu-minen tai rajoitettu jakelu ei varsinaisesti vaikuta kansakunnan fyy-silliseen kestokykyyn. Tähän seikkaan olen viitannut voidakseni sa-malla esittää helposti oivallettavan esimerkin tapauksesta, jossa hen-kinen sodanjohto voi tukea taloudellista sodanjohtoa.

Kehittynyt teollisuusmaa, joka on laiminlyönyt puolustuslaitok-sensa, on attraktiivinen valloituksen kohde.

Toiselta puolen tiedämme, että tietyn poliittisen tilanteen vallitessa voi kahden valtion välinen strateginen tilanne kehittyä sellaiseksi, että kolmannen valtion tuotannollinen kapasiteetti tekee mahdolliseksi puo-lustaa ko maan puolueettomuutta, mikäli harjoitettu ulkopoliitikka ja siihen liittyvä kauppapolitiikka on ollut menestyksellistä.

Mikäli puolustustaloudellinen suunnittelutyö on voinut tehokkaasti myötävaikuttaa maan tuotantovarojen tehokkaaseen hyväksikäyttöön silmälläpitäen vaikeinta mahdollista kriisitilannetta, voimme olla var-mat, että myös äskenmainitun "kolmikantatilanteen" luomia rauhan-omaisia, joskin monella tavalla suuresti vaikeutuneita olosuhteita aja-tellen on suoritettulla puolustustaloudellisella suunnittelutyöllä saa-vutettu puolueettomuuden säilyttämisen kannalta arvokkaita tuloksia.

Nykyistä ideologiien kamppailun voimakkaasti värittämää kansainvälistä politiikkaa tarkastellessa tulee ajatelleeksi, että se voi johtaa lopulta väkivaltaisiin ekspansiivisiin pyrkimyksiin ja niistä aiheutuviin jopa erittäin vakaviin jännitystiloihin.

Kun tämä tapahtuu aikakaudella, jolloin tieteen ja tekniikan monet, merkitykseltään jatkuvasti lisääntyvät saavutukset tulevat ihmiskunnan niin rauhan- kuin sodanomaiseen käyttöön, saattavat ne myötävaikuttaa siihen, että mahdollisissa voimainmittelyissä globaalisen strategian tavoitteena tuleekin olemaan pyrkimys ratkaisuun ulkopuolella Euroopan. On näet mahdollista, että Euroopan tuotantopotentiaalista arvoa ja henkistä kapasiteettia kunnioitetaan ja pyritään suojelemaan siinä määrin, että tässä maanosassa tyydytään voimaperäisiin poliittisiin toimintoihin sekä enintään vain sitoviin sotatoimiin. Myöskin tällaista, esimerkkinä mainittua tilannetta ajatellen on välttämätöntä, että omavaraisuutemme on riittävä sekä että niissäkin oloissa pystymme ylläpitämään, tuotannolliset voimamme kooten, ainakin rajoitetun ulkomaankaupan mahdolliseksi tekevää perus- sekä jalostustuotantoa.

Voidaankin sanoa, että tuotannollisten voimiemme kokoaminen ja suuntaaminen palvelemaan puolustustaloutemme vahvistamista on ylimalkaan välttämätöntä täysin riippumatta siitä, joutuuko maamme varsinaisten sotatoimien näyttämöksi vai ei. Lyhyesti sanoen: Meidän on huolehdittava siitä, että puolustusvoimamme ovat tehtävänsä tasalla sekä että niiden tukena on mahdollisimman vankka, poikkeuksellisissakin oloissa toimiva tuotantotalous.

Unohtamatta Ny Militärtidskrift'in palstoilla äskettäin julkaistuja käsityksiä Ruotsin nykyisestä sotilaspoliittisesta tilanteesta, rohkenen viitata sveitsiläisten realistiseen ajatukseen rauhasta ja sodasta, jonka he pukevat seuraaviin sanoihin: "Me haluamme olla hyviä ystäviä naapureittemme kanssa ja sitä varten meidän on huolehdittava siitä, että maamme puolustus on ajan tasalla"; tätä ajatusta he täydentävät vielä lauseella: "Himmlischer Vater bewahre den Frieden, — doch gibt mir Kraft wenn Kampf beschieden".

Näihin ajatuksiin liittyen haluavat PTS:n "markan miehet" myötävaikuttaa itsenäisen kansakunnan ja valtion kansalaisilleen antaman korkeimman tehtävän suorittamisessa.